



Canon FT króm változatban, 28 mm-es FL objektívvel
© Fotó: Fejér Zoltán György, 2022.

FEJÉR ZOLTÁN GYÖRGY

A Canon FT és FTb fényképezőgépekről

A JAPÁN CANON CAMERA CO. INC.
KÉT, MŰSZAKI-, ÉS FOTÓTECHNIKA-
TÖRTÉNETI SZEMPONTBÓLEGYARÁNT
JELENTŐS FÉNYKÉPEZŐGÉP-TÍPUSÁRÓL
MÉLTATLANUL KEVÉS SZÓ ESIK.

A KIINDULÁS

A történettel évtizedek óta foglalkozom, de szerteágazó volta miatt nehezen szántam rá magam az ismertetésre. A szakirodalmi források felhasználásán túl ezúttal ugyanis részben családi vonatkozásokkal és a hazai értékesítés történetével is foglalkoznom kell.



Canon FTb objektív-fordítós makró közgyűrűvel és többszatlakozós FD objektívvel © Fotó: Fejér Zoltán György, 2022.



A japán minőségellenőrzési, öntapadós címke 53 év után sem esett le a termékről © Fotó: Fejér Zoltán György, 2022.

Az 1930-as évek elején Japánban alapított Seiki Kogaku Kenkyusho cég alkalmazottja, Goro Yoshida (1900–1993) megtervezett egy, a távmérős, vászonredőnyzáras Leicához hasonló kisfilmes fényképezőgépet. A munkával 1934 júniusában jutottak el oda, hogy a négy különböző prototípusú példány egyikével a nagyközönség elé állhattak. A gépvázon szereplő Kwanon megnevezés a hála buddhista istenségének nevére utal. Az objektíven olvasható Kasyara szó is egy buddhista fogalom rövidített megnevezése, de ennek bővebb magyarázatától eltekintek.

Amint az évszámokból is látszik: a hosszú életű tervező nem érte meg a 60. évfordulót és így a Canon fényképezőgépek valamennyi típusának az 1994-es photokinán történő felsorakoztatását sem. Miután annak idején Kölnben megcsodáltam ezt a bemutatót, állíthatom: ettől az időponttól foglalkoztat a téma.

A GYÁRTÁS RÉSZLETEI

Az 1934-35-ös Kwanon prototípusok után 1940-ig folyt az értékesítésre szánt távmérős fényképezőgépek – már Canon néven történő – gyártása. Ezeket a típusokat a szakirodalom az „Original Series” megnevezéssel illeti. 1935 és 37 között az NK Hansa nevű típus, majd 1940-ig a Canon Hansa készült. (A második név a forgalmazó, az Omiya Trading Company márkanevére, a Hansára utal.) 1939-től lehetett megvásárolni a J sorozatot, amelynek az egyes típusaiba nem szereltek távmérőt. Ezzel párhuzamosan, egészen 1947-ig folyt a távmérős S sorozat gyártása.

1947 szeptemberében a gyártó neve Seiki Kogakuról Canon Camera Co.-ra változott. 1952-ig azonban az objektíveken felváltva a Seiki Kogaku és a Serenar megnevezés szerepelt, 1947-től 1968-ig folyt a távmérős Canon fényképezőgépek különböző kivitelű változatainak előállítás. McKeown ezek közül harminchetet (!) ismertet. Azt tervezem, hogy egy későbbi cikkben ezek közül legalább két fontosat bemutatok.

1959-ben jelent meg a kisfilmes, redőnyzáras, cserélhető objektíves és keresős egy fényaknás, tükörreflexes Canonflex. A következő évben bemutatott modell, az RP viszont már fixen beépített pentatetőél-prizmával készült. A szintén 1960-as Canonflex R2000 volt az első kisfilmes fényképezőgép (öt évvel megelőzve a Leicaflexet), amelyen az addigi 1/1000-es legrövidebb expozíciós idő már 1/2000 másodperc volt.

1964-ben áttervezték a terméket és a Canon FP vékonyabb vázán már más típusú (gyárilag FL-nek mondott) objektívsatlakozást alkalmaztak. Szintén 1964-től forgalmazták a gépvázra kívülről rászerezhető fénymérő helyett a beépített fénymérős FX típust. 1965-ben mutatták be a nem felcsapódó, hanem féligáteresztő tükrös Pellixet, amely a következő évtől QL-nek nevezett (*Quick Loading*) gyors filmbetöltéssel működött. Ez a módszer azt jelentette, hogy a filmszalag végét a gépvázban egy piros jelzésig kellett kihúzni és azt egy, a gépvázba a hátlapról visszacsukódó lap fogta meg. Ebben a műveletben a gép tüskésorsója és a filmszalag perforációja is fontos szerepet kapott. 1966-ban pedig a Canon egy még fontosabb újítást vezetett be: az objektíven keresztüli fénymérést.



Motoros filmtovábbítóval kiegészített Canon F-1 fényképezőgép
© Fotó: Fejér Zoltán György, 2022.

A CANON FT ÉS FTB FÉNYKÉPEZŐGÉPEK LEÍRÁSA

A Canon FT kisfilmes, egy fényaknás, tükörreflexes, pentaprizmás keresős, vászon redőnyzárás fényképezőgép. A zárszerkezet 1-1/1000 másodperc között exponál. A gépváz mérete objektív nélkül: 147x95 mm. A váz vastagsága objektív nélkül 47,5 mm, 1,8/50-es objektívvel 91 mm. A gépváz jobb oldalán egy tükörfelcsapó retesz található, mivel az egyik, 3,5/19 mm-es cserobjektív mélyen benyúlik a gépvázba, így azt optikai keresővel és csak felcsapott tükörrel lehetett használni. Az objektív bajonettel csatlakozik a gépvázhoz oly módon, hogy a ráillesztés után a gépvázon lévő gyűrűt kell a rögzítéshez elfordítani. Az objektív beugró rekeszét egy, a gépváz bal oldalán található többfunkciós, vízszintesen elmozduló kar működteti. Az objektíven keresztülhaladó fényt a prizma belsejéhez illesztett fénymérő mérte. A gépvázon lévő kar elmozdítása bekapcsolta a fénymérőt és egyben a blendét is működtette. (Ekkor a keresőkép elsötétült.) A rögzíthető kar a blendét manuálisan működtette a mérő állásban és az önkiodót is elindította.

1971-ben a Canon újabb fontos lépést tett a fejlesztésben. Azon túlmenően, hogy bemutatták a cserélhető keresős, 100 %-osan pontos prizmás, motorizálható és a hivatásosoknak szánt F-1-et, az olcsóbb változatban is fontosat léptek. Az új rendszerű, FD-nek nevezett típusú objektívekbe épített, több, részben mozgó alkatrész

a gépvázhoz közvetítette a szükséges adatokat, így lehetővé vált a nyitott rekeszes fénymérés. (Az FTb-ben és az F-1-ben az FL típusú objektívekkel csak munkarekesszel lehetett a fényt mérni.)

Az 1971-től árusított FTb tehát a fénymérést tekintve döntően különbözik az FT-től. Fontos különbség, hogy utóbbi leblendézve, előbbi viszont már nyitott blendével méri az objektíven áthaladó fényt. Mivel a fénymérés teljes nyílással történt, így a keresőkép világos maradt. Az objektív legnagyobb fényerejét a felhasználónak nem kellett külön beállítani a gépvázon, csak a film érzékenységet az exponáló gombon. A nyitott és leblendézve mérés közötti jelentős különbséget bár a gyártó kellő hangsúllyal népszerűsítette, szerintem a közlés a felhasználóktól nem kapott kellő visszhangot.

A távmérős Canon 7 és a Pellix nem csak krómozott, hanem fekete kivitelben is készült. A Canon FT (valószínűleg csak kis mennyiségben előállított) fekete változata viszont ma már ritka. Emiatt a korabeli, csak 10%-nyi, azaz 20 dolláros nagykereskedelmi árkülönbség – gyűjtői szinten – mára jócskán megnőtt!

A Canon gyáraiban az FL és az FD kivitelben egyaránt sok és ráadásul jó minőségű objektív készült a 180 fokos halszemtől a 11-es fényerejű, nem tükrös 1200 milliméteresig. Ezeket a termékeket egy 1978-as kiadású Canon kiadvány nem kevesebb, mint 87 oldalon ismerteti.



A Canon FT fekete változata normál objektívvel © Fotó: Fejér Zoltán György, 2022.



Canon FT króm változatban, 28 mm-es FL objektívvel © Fotó: Fejér Zoltán György, 2022.



QL gyors filmbetöltés műszaki részletei a gépvázban © Fotó: Fejér Zoltán György, 2022.



Az FT objektív és a gépváz blendeműködtető karjai © Fotó: Fejér Zoltán György, 2022.

MAGYAR HASZNÁLÓK

Az 1956 után az Egyesült Államokba emigráló és ott fotósként és szakíróként is működő, éppen száz éve született Jónás Pálon (1922–1998) kívül más, hazai, hivatásos fotósok is előszeretettel használták a Canon 1960-as, 70-es évekbeli modelljeit. Sokszor elmondtam már, hogy az 1960-as évek közepén, az MTK pályán fényképezők közül Petrovits Lászlónak (1927–2015) lógott a nyakában Canon FX. Canon F-1-et Török László (1948–2020) és Friedmann Endre (1934–2018) kezében láttam. Bár a Canon fényképezőgépek szép választékát ipari formatervező barátom, Székely László birtokolja, az FT és az FTb számomra mégis határozottan egy rokonhoz, Dr. Bujk Bélához (1921–1999) kapcsolódik. Igaz, ő nem egy szerkesztőségűtől, vagy cégtől kapta a kamerát munkájához, hanem műkedvelőként nagyon sok pénzért vásárolta meg.

EGY TANULSÁGOS FOTÓAMATŐR HASZNÁLAT

Feleségem nagybátyja, Dr. Bujk Béla 1921-ben született Nagyváradon. Szüleivel és hűgával 1931-ben költöztek át Budapestre. Édesapja 1935-ben elhunyt, ő pedig Kispeszen a Deák Ferenc reálgimnáziumban érettségizett. Pécssett járt az egyetemre és 1947 májusában vette át jogászdoktori diplomáját. Az 1950-ben megszervezett a Szabványügyi Hivatalban helyezkedett el. Cipőipari szabványokkal kezdett el foglalkozni, erről 1951-ben könyvet is írt. Megnősült és négy gyermeke született. 1957-től az akkor még ritkának számító hőszigetelői kisiparosként dolgozott, az ipart 1962-ben felesége vette át, mert ő ismét, nyugdíjazásáig a Szabványügyi Hivatalban dolgozott. 1981-ig a kisipari tevékenységben segítő családtagként tevékenykedett. Munkái miatt a hazai átlagnál jobban keresett.

Dr. Bujk Béla az 1950-es évek elején vásárolt egy keletnémet gyártmányú, kisfilmes, központi záras, nem cserélhető objektív, távmérős Certo Super Dollinát. Ezzel a géppel nemcsak a gyermekeit fényképezte, de 1956-ban készített egy tekercs riportképet is. A hivatalában, munkájához kapcsolódóan több külföldi szabványosítási kongresszusra kellett kiutaznia. A Dollina helyett egy cserélhető objektívű Pentina 'fm' típusú, központi záras, pentaprizmás felszerelést vásárolt. Ezt a géptípust 1961-től gyártotta a drezdai Veb Pentacon Művek. A beépített, szelencellás fénymérő gépvázhoz ugyan 2,8/50 mm-es Tessar normál objektívet szállított a gyártó, de viszonylag olcsón lehetett 4/135 mm-es Domigor teleobjektívet és 3,5/30 mm-es Lydith nagylátószögű objektívet vásárolni. Személyes élményem, hogy az 1968-ban, egy napra kölcsönként felszereléssel, azaz a 135-ös objektívvel fényképezett egyik negatívomat rögtön 30x40-esre nagyí-



Dr. Bujk Béla Canon FTb-vel készített felvétele az 1972-es pécsi fotókiállításom helyszínéül szolgáló pécsi Pollack Mihály Műszaki Főiskola épületéről

tottam, de az 1972-es kiállításon már 50x60 centis méretben szerepeltettem. Nyugodtan állíthatom, hogy ötven évvel ezelőtt a Pentina által adott minőség bőven megfelelt a műkedvelői igényeknek.

Dr. Bujk Béla az 1960-as évek közepén, olaszországi utazásán, Firenzében a Pentina 30 mm-es nagylátószögű objektívvel olyan jó minőségű fényképeket készített az egyébként szűk helyen álló Santa Croce templomról, hogy azokat a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata képes levelezőlapon történő megjelentetésre megvásárolta. 1968-ban az Új Gazdasági Mechanizmus elindításával egy időben az Ofofórt importjogot kapott és a korábbinál több külföldi eszköz beszerzésére és árusítására nyílt mód Magyarországon. A cég a japán fényképezőgépek közül – többek között – a Yashicákat kezdte el forgalmazni. Az 1953-ban alakult Yashima Optical Seiko Company a 6x6-os, két fényaknás, tükörreflexes fényképezőgépeken kívül Leica-szerű távmérős, kisfilm-es kamerákat és egy fényaknás, tükörreflexes, pentaprizmás fényképezőgépeket is gyártott. Ezek közül az Ofofórt az 1967-ben bemutatott Yashica TL-Supert hozta be. Az M42-es csavarmenetes, cserélhető ob-

jektívés, vászonredőnyzárás fényképezőgép vázába objektíven keresztüli fénymérési rendszert építettek. A Yashinon-DX 1,4/50 mm-es normálon kívül cserélhető objektívek sorát készítette a cég. Dr. Bujk 1968 telén egy 35-ös és 135-ös objektívvel kiegészített Yashica TL-Supertet vásárolt, új árucikként, emlékezetem szerint 22 ezer forintért. (Ebben az időben egy szakmunkás kezdő fizetése havi 1100, 1200 Forint volt.)

Dr. Bujk a Yashica felszereléssel a Magas-Tátrába utazott, de a borús időben, szórt fényben fényképezett felvételei olyan kontraszt-szegények és kevésbé élesek voltak, hogy a fényképezőgépet visszavitte a boltba. A Budapest, V. kerületi, Váci utca 2-es szám alatti Ofofórt kirakata előtt egyébként ebben az időben a műfaj iránt érdeklődőknek élmény volt megállni, nézelődni. A bolt vezetője Bacsó László kitűnő kereskedő lévén a használtcikk felvásárlását is érdekessé tette. Előfordult, hogy a vadonatúj „használt” fényképezőgépet valaki hivatalos úton megszerzett valutából vásárolta, vagy ajándékba kapta és a vám megfizetése után azonnal eladta. Így az Ofofórt üzletben viszonylag könnyen ígérték meg Dr. Bujknak, hogyha a Yashicánál jobb minőségű felszerelés érkezik, értesítik.



Dr. Bujk Béla fia segítségével fényképezett önarcképe Canonnal, 1970 júniusában

A döntő pillanat 1969 nyarán érkezett el. A Váci utcai Ofotért boltban Dr. Bujk elé egy olyan felszerelést tettek, amelyről nyíltan, kertelés nélkül elmondták, hogy Bíró József (1921–2001) külkereskedelmi miniszter kapta Japánban ajándékba. A króm Canon FT-ben egy 1,2-es fényerejű, 58 mm-es normál objektív volt. A csinos, lapos, gyári bőr készenléti táskában ezen túlmenően még egy 3,5/19 mm-es szuper nagy látószögű (már retrofokusz rendszerű, azaz a pentaprizmás keresőn keresztül állítható) objektív, valamint egy 3,5/28-as és egy 3,5/35-ös FL objektív is helyet foglalt. Magyarországon ekkor még nagyon ritkának számított a márkás gyári, változtatható gyújtótávolságú objektív. (A független készítők olcsóbb termékeiért is versengtek az érdeklődők. Ekkor terjedt el a félig tréfás, félig komoly mondás: „Jobb a Vivitar, mint a Soligor.”) A Canon 3,5/55-135 mm-es FL objektív egy külön tokban foglalt helyet. Dr. Bujk birtokolt egy, a fénymérő teljesítményét fokozó, Booster nevű kiegészítő eszközt is, amelyet a vakupapucsba, a prizma fölé lehetett helyezni. Ezt kitűnően használta, amikor egyik külföldi utazásán színes diaposzítívrá esti városképeket fényképezett. Bár a felszerelést a megvásárlása után egy nagy,

családi összejövetel keretében tekinthettem meg, arra nem emlékszem, hogy a napellenzőkön kívül a Booster is az eredeti, egyébként negyven, vagy ötvenkilencezer forintba kerülő (!) felszerelés része volt-e.

A Canon miatt Dr. Bujk Béla és családja fokozott érdeklődéssel fordult a fényképezés felé. Először családi körben rendeztek diavetítéseket, majd elmélyültek az akkor Magyarországon még teljesen új műfajnak számító diaporáma műfaj rejtelmeiben is. Egy Barkas mikrobuszal tizenöt évig járták az országot és különböző művelődési házakban diaporáma vetítéseket tartottak.

Amikor 1971-ben megjelent az FTb, Dr. Bujk először a gépvázat cserélte le, majd egyenként az FL objektívek helyett is FD típusúakat szerzett be. Csak a 19 mm-est tartotta meg egy ideig, mert azt a hatalmas, sárgászörös T-réteges frontlencséje miatt gyermekei családirag, kedveskedően „palacsintaként” emlegették.

Irodalom:

McKeown's Price Guide to Antique & Classic Cameras, Grantsburg, 2004.

Paul JONAS: *The Canon Manual*, Amphoto, Garden City, 1973.

FD-Objektive, Werkzeuge des kreativen Fotografen, Canon Amsterdam NV, 1978.

Canon Das Auge der Welt (német nyelvű katalógus), Genf, 1968.

Budapest Főváros Levéltára, Bujk-család iratai (fonszám 2022-ben még kialakítás alatt.)